

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARI**

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**Esas Sayısı : 2025/216**

**Karar Sayısı : 2026/128**

**Karar Tarihi: 4/6/2026**

**İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN:** İstanbul 14. Asliye Hukuk Mahkemesi

**İTİRAZIN KONUSU:** 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 12., 13., 17., 41. ve 90. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

**OLAY:** Nüfus kaydının kocanın hanesine taşınmasına yönelik işlemin iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

**I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ**

Kanun'un 23. maddesinin itiraz konusu (2) numaralı fıkrası şöyledir:

**“(2) Evlenen kadının kaydı kocasının hanesine taşınır. Kocasını ölen kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalır. Ancak dilerse babasının kütüğüne dönebilir.”**

**II. İLK İNCELEME**

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 6/11/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvururmayla yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak niteliktedir.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme 5490 sayılı Kanun'un 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının iptalini talep etmiştir. İtiraz konusu fıkranın birinci cümlesinde evlenen kadının kaydının kocasının hanesine taşınacağı, ikinci ve üçüncü cümlelerinde ise kocası ölen kadının yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalacağı ancak dilerse babasının kütüğüne dönebileceği hükme bağlanmıştır.

4. İtiraz yoluna başvuran Mahkemede bakılmakta olan davanın konusu evlilik nedeniyle nüfus kaydının kocanın hanesine taşınmasına yönelik işlemin iptali talebine ilişkindir. Bu itibarla kuralın kocası ölen kadının yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalacağı ancak dilerse babasının kütüğüne dönebileceğini öngören ikinci ve üçüncü cümlelerinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır.

5. Açıklanan nedenle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının;

A. Birinci cümlesinin esasının incelenmesine,

B. İkinci ve üçüncü cümlelerinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümlelere yönelik başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

### III. ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Oğuz ÇAKAR tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşüldü:

#### A. Anlam ve Kapsam

7. 5490 sayılı Kanun'un 1. maddesinde anılan Kanun'un amacının kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medeni durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukuki olayların belirlenip saptanmasını, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılmasını, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulmasını, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesini sağlamak olduğu ifade edilmiştir.

8. Kanun'un “*Tanımlar*” başlıklı 3. maddesinde aile kütüğü, nüfus olaylarına ilişkin kayıtların kâğıt veya elektronik ortamda tutulduğu kütük; nüfus kaydı ise aile kütüğüne işlenmiş kişisel bilgiler olarak tanımlanmıştır.

9. 7. maddede de aile kütüğünde yer alacak bilgiler düzenlenmiştir. Buna göre aile kütüğünde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, kayıtlı bulunulan il, ilçe, köy veya mahalle adı ile cilt, aile ve birey sıra numarası, adı ve soyadı, cinsiyeti, baba ve ana adı ile soyadları ve evli kadınların önceki soyadları, doğum yeri ile gün, ay ve yıl olarak doğum tarihi ve kütüğe kayıt tarihi, evlenme, boşanma, soy bağının kurulması veya reddi, ölüm, vatandaşlığın kazanılması veya kaybedilmesi gibi kişisel durumda meydana gelen değişiklik veya yetkili makamlarca yapılan düzeltmeler ile kişinin dini, medeni hâli, yerleşim yeri adresi, fotoğrafı, velayete ve vesayete ilişkin bilgiler yer alacaktır.

10. 23. maddenin (2) numaralı fıkrasının itiraz konusu birinci cümlesinde ise evlenen kadının kaydının kocasının hanesine taşınacağı hükme bağlanmıştır.

#### B. İtirazın Gerekçesi

11. Başvuru kararında özetle; kadının kendi adına bir nüfus kütüğüne sahip olmadığı, kaydının evlenirken baba hanesinden erkek eşin hanesine, boşandığında ise tekrar baba

hanesine taşındığı, itiraz konusu kuralla kadının hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkının ihlal edildiği, bu suretle kadın-erkek ve eşler arası eşitlik ilkeleri ile taraf olunan uluslararası sözleşme hükümlerine aykırı olarak kadın ve erkek arasında kadın aleyhine cinsiyet temelli bir ayrımcılığın oluşturulduğu, nüfus kütüğünün koca esas alınarak değiştirilmesinin meşru amacı olmadığı, bu durumun demokratik hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 12., 13., 17., 41. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

### **C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu**

12. Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Maddede belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

13. Hukuk devleti ilkesi gereğince kanunların kamu yararı amacını gerçekleştirmek amacıyla yapılması gerekir. Anayasa Mahkemesince kamu yararı konusunda yapılacak inceleme, kanunun kamu yararı amacıyla yapıp yapılmadığının araştırılmasıyla sınırlıdır. Anayasa'nın çeşitli hükümlerinde yer alan kamu yararı kavramının Anayasa'da bir tanımı yapılmamıştır. Ancak Anayasa Mahkemesinin kararlarında da belirtildiği gibi kamu yararı; bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yarardır. Kamu yararı düşüncesi olmaksızın yalnız özel çıkarlar için veya sadece belli kişilerin yararına kanun hükmü konulamaz. Böyle bir durumun açık bir biçimde ve kesin olarak saptanması hâlinde söz konusu kanun hükmü Anayasa'nın 2. maddesine aykırı düşer. Açıklanan istisnai hâl dışında bir kanun hükmünün gereksinimlere uygun olup olmadığı, hangi araç ve yöntemlerle kamu yararının sağlanabileceği kanun koyucunun takdirinde olduğundan bu kapsamda kamu yararı değerlendirmesi yapmak anayasa yargısıyla bağdaşmaz (AYM, E.2018/99, K.2021/14, 3/3/2021, § 102).

14. 5490 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde belirtildiği üzere nüfus kütüklerinin tutulması, devletin altyapı hizmetlerinden biri olan nüfus hizmetleri kapsamında yürütülen hukuki ve teknik bir hizmettir. Nüfus kütüklerinin tutulmasının temel amacı kişilerin kimlik bilgilerinin, aile bağlarının, vatandaşlık durumlarının, şahsi hâllerine ilişkin değişikliklerin belirli bir düzen içinde kaydedilmesi ve kamu hizmetlerinin bu kayıtların esas alınması suretiyle kesintisiz ve düzenli biçimde yürütülmesidir.

15. Devlet, bu amaçla ilçe ve aile esasına göre nüfus olaylarının tescil edildiği bir kayıt sistemi oluşturmuştur. Bu sistemde aynı soydan olup bir aile numarası altında kayıtlı olan kişiler ile onların eş ve çocuklarına ilişkin kayıtlar belirli bir sistem içinde tutulmaktadır. Evlilik birliğinin kurulmasıyla birlikte kayıtların itiraz konusu kuralda belirtilen şekilde güncellenmesi öngörülmüştür. Bu itibarla kuralın mevcut nüfus kayıt sisteminin işleyişinin belirli bir düzen içinde sürdürülmesine, kayıtların düzenli tutulmasına ve bu suretle anılan kayıtların esas alınarak kamu hizmetlerinin etkin şekilde yürütülmesine yönelik kamu düzeni ve kamu yararı gerekleri doğrultusunda kabul edilmiş teknik bir düzenleme niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.

16. Ayrıca Anayasa kişiyle ilgili nüfus olaylarının işleneceği idari birimi belirleme hususunda kişiye herhangi bir hak bahsetmemektedir. Nüfus olaylarının nasıl bir sistemle,

hangi usul ve esaslar çerçevesinde kayıt altına alınacağını ve nüfus olaylarına ilişkin kayıt ve bilgilerin hangi idari birimde toplanacağını belirlenmesi hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır. Kişiyle ilgili nüfus olaylarının işlendiği sicili ifade etmekten öte bir mahiyeti bulunmayan nüfus kütüğünün kişisel kimliğin bir parçası olmadığı da açıktır. Bu itibarla kuralın kanun koyucunun takdir yetkisinin sınırları içinde kaldığı ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

17. Anayasa'nın 10. maddesinde *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."* denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

18. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen eşitlik ilkesinin amacı, hukuksal durumları aynı olanların kanunlarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanun karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz.

19. Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle aynı ya da benzer durumda bulunan kişiler arasında bireysel menfaatleri etkileyen farklı muamelenin bulunup bulunmadığı belirlenmelidir.

20. Bu bağlamda nüfus kütüklerine kişisel bilgiler kaydedilmekle birlikte anılan Kanun'un *"Gizlilik"* başlıklı 9. maddesi uyarınca söz konusu kayıtlar gizli tutularak, bu kayıtların yetkisiz kişiler tarafından görülmesi ve incelenmesi engellenmektedir. Ayrıca kişilere verilen kimlik belgelerinde de aile kütüğüne ilişkin bilgilere yer verilmemektedir. Dolayısıyla nüfus kütüğü, bireyin dış dünyadaki hukuki veya toplumsal kimliğini doğrudan belirleyen bir belge niteliğinden ziyade idare bünyesinde tutulan bir kayıt sistemi niteliğindedir. Bu itibarla evlenen kadının kaydının kocasının hanesine taşınmasının kişinin özel hayatına, dış dünyayla ilişki kurmasına, mevcut hukuki statüsüne ve somut herhangi bir menfaatine doğrudan ve belirleyici bir etkisi bulunmamaktadır.

21. Dolayısıyla kuralın evlenen kadının dış dünyadaki hukuki statüsünü, medeni haklardan yararlanma durumunu veya somut bireysel menfaatini doğrudan etkileyen bir düzenleme niteliği taşımadığı, esas itibarıyla idare bünyesinde yürütülen teknik bir kayıt yöntemine ilişkin olduğu dikkate alındığında kuralda öngörülen muamelenin ayrımcılık yasağı çerçevesinde değerlendirilmesine imkân bulunmamaktadır. Bu itibarla kuralın Anayasa'nın 10. maddesine aykırı bir yönü mevcut değildir.

22. Anayasa'nın 17. maddesinde *"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."* denilmiştir. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi

varlığını koruma ve geliştirme hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarındanr.

23. Nüfus kütüğünün idare bünyesinde tutulan ve gizliliği kanunla güvence altına alınan bir kayıt sistemi niteliği taşıdığı, kişinin dış dünyadaki hukuki veya toplumsal kimliğini doğrudan şekillendiren bir yönü olmadığı anlaşıldığından kuralın kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına yönelik bir sınırlama oluşturduğu söylenemez.

24. Anayasa'nın 41. maddesinde “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.*” hükmü bulunmaktadır.

25. Anılan maddede ailenin birey ve toplum hayatındaki önemine işaret edilmiş; devlete, ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri yapması ve teşkilatı kurması konusunda ödevler yüklenmiştir. Böylece aile kurumuna anayasal koruma sağlanmıştır. Bu düzenlemeyle eşler ve çocuklardan oluşan ailenin birlik ve bütünlüğünün korunması amaçlanmıştır.

26. Nitekim uluslararası hukukun temel belgelerinden olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 16. ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 10. maddelerinde de ailenin toplumun doğal ve temel unsuru olduğu ve devlet tarafından korunması gerektiği belirtilmiş; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde herkesin aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir.

27. Kural, mevcut nüfus kayıt sistemi çerçevesinde evlilik sonrasında kayıtların hangi yöntemle tutulacağını öngören teknik bir düzenleme niteliğindedir. Kuralın aile hayatına ilişkin hak ve yükümlölükleri doğrudan etkileyen bir niteliğe sahip olmadığı gözetildiğinde devletin aile kurumunu koruma yükümlölülüğüyle çelişen bir yönü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10., 17. ve 41. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 12., 13. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

#### IV. HÜKÜM

25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 4/6/2026 tarihinde karar verildi.

Başkan  
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili  
Basri BAĞCI

Başkanvekili  
İrfan FİDAN

Üye  
Engin YILDIRIM

Üye  
Rıdvan GÜLEÇ

Üye  
Recai AKYEL

Üye  
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye  
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye  
Selahaddin MENTEŞ

Üye  
Kenan YAŞAR

Üye  
Muhterem İNCE

Üye  
Yılmaz AKÇİL

Üye  
Ömer ÇINAR

Üye  
Metin KIRATLI

Üye  
Şaban KAZDAL

## KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu, 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "Evlenen kadının kaydı kocasının hanesine taşınır." hükmünün Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aşağıda açıklanan gerekçelerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

2. İtiraz konusu kural, evlenme hâlinde yalnızca kadının nüfus kaydının değiştirilmesini öngörmektedir. Erkek eş bakımından benzer bir kayıt taşıma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural, evlilik birliği içinde aynı hukuki statüde bulunan eşler arasında doğrudan cinsiyete dayalı farklı muamele oluşturmaktadır.

3. Çoğunluk kararında kuralın, nüfus hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin teknik bir kayıt düzeni olduğu, kayıtların gizli tutulduğu, kişilerin kimlik belgelerinde aile kütüğüne ilişkin bilgilere yer verilmediği ve bu nedenle kuralın kadının dış dünyadaki hukuki veya toplumsal kimliğini doğrudan belirlemediği kabul edilmiştir. Ancak bir kuralın idari kayıt tekniği içinde yer alması, onun anayasal haklar bakımından sonuç doğurmadığı anlamına gelmez. Devletin kişiyi nasıl kaydettiği, aynı zamanda onu hukuk düzeni içinde nasıl tanıdığıyla ilgilidir.

4. Nüfus kaydı, yalnızca idarenin iç işleyişine ait nötr bir veri düzeni değildir. Kişinin aile bağları, medeni hâli, soy bağı, yerleşim yeri, velayet ve vesayet gibi kişisel durumuna ilişkin temel bilgiler bu kayıt sistemi içinde tutulmaktadır. Bu nedenle nüfus kayıt düzeninin kuruluşunda benimsenen esas, bireyin hukuk düzeni içindeki görünürlüğü ve hukuki kişiliğiyle doğrudan ilişkilidir.

5. Evlenen kadının kaydının baba hanesinden çıkarılarak kocasının hanesine taşınması, kadının aile içindeki hukuki konumunu bağımsız birey olmaktan ziyade önce baba, sonra koca hanesi üzerinden tanımlayan tarihsel ve ataerkil bir anlayışın devamı niteliğindedir. Erkek evlendiğinde kendi hanesinde kalmakta, kadın ise evlilik sebebiyle idari kayıta yer değiştirmektedir. Bu durum, evlilik birliği içinde erkeği sabit merkez, kadını ise ona eklenen kişi olarak konumlandırmaktadır.

6. Anayasa'nın 10. maddesi yalnızca kanun önünde biçimsel eşitliği değil, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu ve devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü bulunduğunu açıkça düzenlemektedir. Bu hüküm, devlete cinsiyet temelli eşitsizlikleri sürdürmeme yükümlülüğü yanında, bunları ortadan kaldırma yönünde pozitif yükümlülük de yüklemektedir.

7. Bu bağlamda Anayasa'nın 10. maddesinin ikinci fıkrası, evlilik ve aile ilişkileri alanında kadın aleyhine kalıplaşmış hukuki statülerin devamına izin veren değil, bunların tasfiyesini gerektiren bir anayasal normdur. Kadının evlenmesiyle birlikte kaydının zorunlu olarak kocasının hanesine taşınması, kadın ve erkeğin evlilik içindeki eşit statüsüyle bağdaşmamaktadır.

8. Anayasa'nın 41. maddesinde aile, eşler arasında eşitliğe dayanan bir kurum olarak tanımlanmıştır. Bu anayasal tercih, aileyi erkeğin merkezde, kadının ise onun hanesine eklenen kişi konumunda olduğu bir yapı olarak değil; eşit hak ve yükümlülüklerle sahip iki

kişinin kurduğu hukuki birlik olarak kabul etmektedir. Bu nedenle aile kütüğünün zorunlu olarak erkek eşin hanesi üzerinden kurulması, Anayasa'nın 41. maddesinde güvence altına alınan eşler arası eşitlik ilkesiyle çelişmektedir.

9. Çoğunluk kararında kuralın aile kurumunu koruma amacıyla çelişmediği belirtilmiş ise de aileyi koruma amacı, eşlerden birinin hukuki konumunu diğerine bağlı kılan bir kayıt sistemini meşrulaştıramaz. Anayasa'nın koruduğu aile, hiyerarşik değil eşitlikçi aile düzenidir. Aile birliğinin idari kayıtlarda görünür kılınması gerekiyorsa bu amaç, eşlerden birinin diğerinin hanesine taşınmasıyla değil, eşler ve çocuklar arasında cinsiyet ayrımı yapmayan bağlantılı kayıt sistemiyle sağlanabilir.

10. Kural, Anayasa'nın 12. maddesinde güvence altına alınan kişiliğe bağlı, dokunulmaz ve devredilmez temel hak anlayışıyla da bağdaşmamaktadır. Her birey hukuk düzeni önünde kendi adına ve bağımsız kişiliğiyle tanınma hakkına sahiptir. Kadının evlenmekle birlikte kaydının zorunlu olarak kocasının hanesine taşınması, onun hukuki kişiliğini evlilik ilişkisi içinde erkek eş üzerinden konumlandırmaktadır.

11. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı, kişinin kimliğini, kişiliğini ve hukuk düzeni içinde bağımsız birey olarak tanınmasını da kapsar. Kadının medeni hâlindeki değişikliğin erkek eşin hanesine kaydedilmesi biçiminde sonuç doğurması, kişiliğin bağımsızlığına ilişkin anayasal değerle uyumlu değildir.

12. Çoğunluk kararında nüfus kayıtlarının gizli olduğu, kimlik belgelerinde aile kütüğüne ilişkin bilgilere yer verilmediği ve bu nedenle kuralın somut bir menfaati doğrudan etkilemediği belirtilmiştir. Ancak ayrımcılığın varlığı için farklı muamelelerin mutlaka aleni olması gerekmez. Devletin kendi kayıt sisteminde kadın ve erkeği farklı hukuki mantıkla konumlandırması, kayıt gizli olsa dahi eşitlik ilkesinin denetim alanı içindedir.

13. Bir hukuki düzenlemenin ayrımcı niteliği, onun toplum önünde görünür olup olmamasına göre değil, aynı hukuki durumda bulunan kişiler arasında cinsiyet temelinde farklı statü kurup kurmamasına göre belirlenir. Kural tam da bunu yapmakta; erkek eşin kaydını evlilikten etkilenmeyen ana kayıt olarak korurken, kadın eşin kaydını evlilik sebebiyle koca hanesine taşımaktadır.

14. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır. Bu kapsamda kuralın meşru amaç, elverişlilik, gereklilik ve orantılılık yönlerinden incelenmesi gerekir.

15. Nüfus kayıtlarının düzenli tutulması, aile bağlarının doğru biçimde izlenmesi ve kamu hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi kuşkusuz meşru amaçlardır. Ancak bu amaçlara ulaşmak için evlenen kadının zorunlu olarak kocasının hanesine taşınması gerekli değildir. Aile bağları, soy bağı, evlilik, boşanma, çocuklar ve diğer kişisel durumlar, kadın ve erkek arasında cinsiyet temelli farklılık yaratmayan birey esaslı kayıt sistemi içinde de güvenilir biçimde tutulabilir.

16. Bu nedenle itiraz konusu kuralın yalnızca “mevcut nüfus kayıt sisteminin işleyişini sürdürmeye” hizmet ettiği kabul edilse bile, mevcut sistemin kendisinin Anayasa’nın eşitlikçi normlarına uygun olup olmadığı ayrıca denetlenmelidir. Anayasal denetimde belirleyici olan, idarenin mevcut kayıt düzeninin hangi esaslara göre kurulduğu değil, bu esasların kadın ve erkek arasında haklı nedene dayanmayan farklı muamele oluşturup oluşturmadığıdır.

17. Kural, evlilik birliği kurulduğunda yalnızca kadının kaydının yer değiştirmesini öngörmektedir. Erkek eş bakımından benzer bir taşıma, intikal veya bağlilik ilişkisi kurulmamaktadır.

18. Kadının evlenmeden önce baba hanesinde, evlendikten sonra koca hanesinde, kocasının ölümü hâlinde ise yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalması; kadını kendi adına bağımsız bir hukuki merkez olarak değil, erkek aile üyeleri üzerinden konumlandıran bir kayıt anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayışın nüfus kayıt sisteminde yer alması, onun teknik niteliğini değil, cinsiyet temelli ayrımcılık içeren karakterini ortaya koymaktadır.

19. Çoğunluğun kuralı teknik bir kayıt yöntemi olarak değerlendirmesi, kuralın doğurduğu anayasal sorunu ortadan kaldırmamaktadır. Zira devletin kişileri hangi esaslara göre kaydettiği, onların hukuk düzeni içinde nasıl tanındığıyla doğrudan ilgilidir. Nüfus kaydı yalnızca idarenin iç işleyişine ait pasif bir veri alanı değil; kişinin aile bağları, medeni hâli, soy bağı ve kişisel durumuna ilişkin temel bilgilerin tutulduğu resmî kayıt düzenidir.

20. Bir düzenlemenin ayrımcı olup olmadığının tespitinde, onun dış dünyada ne ölçüde görünür olduğu tek başına belirleyici değildir. Ayrımcılık, yalnızca kimlik belgesinde görünen veya üçüncü kişiler tarafından bilinen statüler yoluyla ortaya çıkmaz. Devletin kendi resmî kayıt sisteminde kadın ve erkeği farklı hukuki mantıkla konumlandırması da eşitlik ilkesi yönünden denetime tabidir.

21. Anayasa’nın 10. maddesi, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu ve devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü bulunduğunu açıkça düzenlemektedir. Bu hüküm, devletin yalnızca açık ve doğrudan hak kayıplarını önlemesini değil, kadın ve erkek arasında eşitsizliği yeniden üreten hukuki kalıpları da ortadan kaldırmasını gerektirir.

22. Anayasa’nın 41. maddesinde ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı belirtilmiştir. Bu anayasal ilke, aileyi erkek eşin hanesi etrafında örgütlenen hiyerarşik bir yapı olarak değil, kadın ve erkeğin eşit hukuki statüyle kurduğu bir birlik olarak kabul etmektedir. Kadının evlenmekle birlikte koca hanesine taşınması, eşitlikçi aile anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

23. Uluslararası insan hakları hukuku da bu sonucu desteklemektedir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin 15. maddesi, kadınların erkeklerle hukuk önünde eşitliğini; 16. maddesi ise evlilik ve aile ilişkilerinde kadın ve erkeklerin aynı hak ve sorumluluklara sahip olmasını güvence altına almaktadır. Sözleşme’nin 5. maddesi ayrıca, kadın ve erkeklerin kalıplaşmış rollerine dayanan geleneksel uygulamaların değiştirilmesi yükümlülüğünü taraf devletlere yüklemektedir.

24. İtiraz konusu kural, kadını evlilikle birlikte erkeğin hanesine taşınan kişi olarak kabul ettiği için, kadın ve erkeğin aile içindeki rollerine ilişkin geleneksel ve hiyerarşik bir kabulü hukuk düzeninde sürdürmektedir. Bu nedenle kural, CEDAW'ın (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi) kadın-erkek eşitliğini yalnızca biçimsel değil, fiili ve yapısal düzeyde gerçekleştirmeye yönelik amacıyla bağdaşmamaktadır.

25. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 23. maddesi de taraf devletlere, eşlerin evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde hak ve sorumluluk eşitliğini sağlama yükümlülüğü yüklemektedir. İnsan Hakları Komitesi de bu eşitliğin, eşlerin aile ilişkilerinden doğan bütün konular bakımından geçerli olduğunu kabul etmektedir.

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin aile adı ve medeni statüye ilişkin içtihadı da cinsiyet temelli farklı muamelelerin gelenek, aile birliği veya idari kolaylık gerekçeleriyle kolayca haklılaştırılamayacağını ortaya koymaktadır. *Ünal Tekeli/Türkiye* (Başvuru no: 29865/96) kararında Mahkeme, evli kadının yalnızca kendi soyadını kullanamamasını cinsiyete dayalı ayrımcılık olarak değerlendirmiştir.

27. *Burghartz / İsviçre* 16213/90 ve *Cusan ve Fazzo / İtalya* 77/07 kararlarında da AIHM, aile adı ve soyadı alanında kadın ve erkek arasında farklı kurallar uygulanmasını özel hayat ve ayrımcılık yasağı bağlamında incelemiş; geleneksel aile adı uygulamalarının cinsiyete dayalı farklı muameleyi tek başına haklı kılamayacağını kabul etmiştir.

28. Her ne kadar eldeki kural doğrudan soyadı kullanımına ilişkin değilse de bu içtihatlardan çıkan anayasal ve sözleşmesel ilke eldeki mesele bakımından da geçerlidir. Devlet, aile ilişkileri ve medeni hâl kayıtları alanında kadın ve erkeği farklı hukuki statülere yerleştirirken çok güçlü ve nesnel gerekçeler göstermek zorundadır. Geleneksel kayıt düzeninin devamı veya idari kolaylık, cinsiyet temelli farklı muameleyi haklılaştırmak için yeterli değildir.

29. Karşılaştırmalı hukukta da aile veya hane merkezli nüfus kayıt sistemlerinden birey esaslı kayıt sistemlerine doğru belirgin bir dönüşüm yaşanmıştır. İsviçre, Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, İtalya, İspanya ve Norveç gibi ülkelerde medeni hâl kayıtları giderek birey temelli elektronik kayıt sistemlerine bağlanmış; aile bağları ise kişilerin kayıtlarının birbirleriyle ilişkilendirilmesi suretiyle gösterilmiştir.

30. Bu uygulamalar, aile bağlarının korunması, soy bağının izlenmesi ve kamu hizmetlerinin etkin yürütülmesi için kadının evlenmekle kocasının hanesine taşınmasının zorunlu olmadığını göstermektedir. Modern nüfus kayıt sistemlerinde esas olan, kişinin bir erkek hanesine bağlı olarak değil, kendi kişiliği ve kimlik numarası üzerinden kayıt altına alınmasıdır.

31. Bu karşılaştırmalı gelişim, Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan eşitlikçi aile anlayışıyla da uyumludur. Aile bağı, kadının kaydının erkek hanesine taşınmasıyla değil; eşler ve çocuklar arasında cinsiyet ayrımı yapmayan, kişisel kayıtlar arasında hukuki bağlantı kuran çağdaş kayıt teknikleriyle korunabilir.

32. Kuralın iptalinin mevcut nüfus kayıt sisteminde bazı teknik uyum ihtiyaçları doğurabilecek olması da Anayasa'ya aykırılık sonucunu ortadan kaldırmaz. Teknik güçlükler ve geçiş maliyetleri, temel hak ve eşitlik ilkesi aleyhine kalıcı bir meşrulaştırma sebebi olamaz. Hukuk devletinde idari altyapı Anayasa'ya uygun hâle getirilir; Anayasa idari altyapının mevcut sınırlarına göre daraltılmaz.

33. Kaldı ki Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarında yürürlüğe giriş tarihini erteleme imkânı bulunmaktadır. Bu imkân, kanun koyucuya ve idareye yeni kayıt sistemini Anayasa'ya uygun biçimde kurmak için gerekli süreyi tanıyabilir. Bu nedenle olası teknik geçiş sorunları, kuralın Anayasa'ya uygun olduğu sonucunu değil, iptal hükmünün yürürlüğe giriş zamanı bakımından ayrıca değerlendirme yapılmasını gerektirir.

34. Çocuğun aile bağlarının korunması yönünden de kuralın zorunlu olduğu söylenemez. Çocuğun anne ve babasıyla soy bağı, her iki ebeveynin bireysel kayıtlarıyla bağlantı kurularak gösterilebilir. Bunun için annenin kaydının baba hanesinden çıkarılıp koca hanesine taşınması gerekli değildir.

35. Aksine, birey esaslı kayıt sistemi çocuğun hem anne hem baba ile hukuki bağının eşit biçimde görünmesini sağlayabilir. Çocuğun üstün yararı, anne ve babadan birinin diğerine bağlı veya tâbi gösterildiği bir kayıt düzeniyle değil, her iki ebeveynle eşit ve doğrudan hukuki bağ kurulmasıyla korunur.

36. Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi hâlinde milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır. Kadın-erkek eşitliğini ve evlilikte eşlerin eşit hak ve sorumluluklara sahip olmasını güvence altına alan uluslararası sözleşme hükümleri karşısında, kadının evlilik sebebiyle erkek hanesine taşınmasını öngören kuralın Anayasa'ya uygun kabul edilmesi mümkün değildir.

37. Hukuk devleti, insanı idarenin kayıt düzenine tabi bir unsur olarak değil, hak ve özgürlüklerin öznesi olan bağımsız bir kişi olarak görür. Nüfus kayıt sisteminin aile bağlarını göstermesi elbette mümkündür; ancak bunu yaparken kadını erkek eşin hanesine bağlı bir kayıt unsuruna dönüştürmesi, hukuk devletinin insan onuruna ve eşitliğe dayalı karakteriyle bağdaşmaz.

38. Sonuç olarak itiraz konusu kural, evlilik birliği içinde aynı hukuki durumda bulunan kadın ve erkek arasında cinsiyete dayalı haklı bir neden içermeyen farklı muamele oluşturmakta; kadının hukuki kişiliğini bağımsız birey olarak değil, erkek eşin hanesine bağlı biçimde konumlandırmakta; eşler arası eşitliğe dayanan anayasal aile anlayışını zedelemekte ve uluslararası insan hakları hukukunda benimsenen kadın-erkek eşitliği standartlarıyla bağdaşmamaktadır.

39. Açıklanan nedenlerle 5490 sayılı Kanun'un 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'nın 2., 10., 12., 13., 17., 41. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ve iptali gerektiği kanaatine ulaşıldığından çoğunluk kararına iştirak edilmemiştir.

Üye  
Engin YILDIRIM

Üye  
Rıdvan GÜLEÇ

Üye  
Selahaddin MENTEŞ

Üye  
Kenan YAŞAR

## KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 23. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Dava konusu kuralla evlenen kadının nüfus kaydının kocasının kayıtlı olduğu nüfus hanesine taşınacağı öngörülmektedir.

3. Burada kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde dikkate alınması gereken kuralların Anayasa'nın eşitlikle ilgili 10. maddesi ile ailenin korunmasını düzenleyen 41. maddesi hükümleridir.

4. Kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde konumuz bağlamında kadın erkek eşitliğine ilişkin bu iki Anayasa maddesi bariz biçimde öne çıkmaktadır. Kanun önünde eşitlik konusunu düzenleyen Anayasa'nın 10. maddesinde herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu hüküm altına alınmaktadır.

5. Ek olarak, Anayasa'nın 10. maddesinin birinci fıkrasında herkesin cinsiyet nedeniyle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu belirtilmekteyken anılan maddeye 7/5/2004 tarihli ve 5170 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle eklenen ikinci fıkrada kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve devletin bu eşitliğin yaşama geçirilmesiyle yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu Kanun'un genel gerekçesinde dünyada gelişen yeni demokratik açılımlara uyum sağlanması, bu açılımlara uygun bir şekilde temel hak ve hürriyetlerin evrensel düzeyde kabul edilmiş standart ve normlar ile Avrupa Birliği kriterleri seviyesine çıkarılması amacıyla kanunlarda düzenlemeler yapılması ihtiyacının Anayasa'da da değişiklikler yapma zorunluluğunu doğurduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2022/155, K.2023/38, 22/2/2023, § 33).

6. Kanun önünde eşitlikle ilgili Anayasa hükmünde de açıkça ifade edildiği üzere bu Anayasa hükmü gereğince gerçekleştirilen bütün kanuni düzenlemelerde kişiler arasında cinsiyete dayalı bir ayırım gözetilmemesi gerekmektedir.

7. Bununla birlikte dava konusu kuralla evlilik sürecinde evlenen kadının nüfus kaydının kocasının hanesine taşınacağı öngörülerek açıkça kanun hükmünde kadın aleyhine bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

8. Kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde ölçü norm olarak alınacak ikinci kural olan Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasında ise ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı öngörülmektedir. Görüldüğü üzere bu maddede ailede eşlerin eşitliğine açık bir vurgu yapılmaktadır.

9. Dolayısıyla dava konusu kuralla evlilik birliği kurulurken evlenen kadının nüfus kaydının kocasının nüfus hanesine taşınmasının öngörülmesi Anayasa'nın 41. maddesinin ilk fıkrası hükmü ile açıkça çelişmektedir.

10. Anayasa'nın kanun önünde eşitlikle ilgili 10. maddesi ve ailenin korunması konusunu düzenleyen 41. maddesinin hükümleri dikkate alındığında dava konusu kurallardaki düzenleme Anayasa'nın bu iki maddesine açıkça aykırı biçimde cinsiyete dayalı bir eşitsizlik durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ise Anayasa'nın sözüne aykırılık teşkil etmektedir.

11. Bu bağlamda dava konusu kuralla eşler ve çocuklardan oluşan ailenin birlik ve bütünlüğünün korunmasının amaçlandığı şeklindeki çoğunluk kararında ön plana çıkarılan görüş de (§ 25) kuralın Anayasa'ya uygunluğunu sağlama noktasında sorunludur.

12. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da ifade edildiği üzere Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasında Türk toplumunun temeli olduğu belirtilen ailenin toplumsal değerlerin sonraki nesillere aktarılması gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (bkz.: AYM, E.2022/155, K.2023/38, 22/2/2023, § 45). Türk toplumundaki işlevine binaen maddede ailenin korunmasına özel bir önem verilmektedir.

13. Bununla birlikte konumuz bağlamında ifade etmek gerekir ki ailenin korunması sadece evlenen kadının nüfus kaydının kocasının nüfus kütüğüne taşınması ile sağlanmaz. Bu konuda farklı ülke örneklerinde de görüldüğü üzere evli çiftlerin nüfus kayıt sistemleri bağlamında oldukça farklı tercihler söz konusu olabilmektedir.

14. Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerinde yukarıda zikredilen açık hükümler ortada iken ailenin nüfus kaydı ile ilgili gerçekleştirilecek kanuni düzenlemelerde kadın erkek eşitliğine uygun bir tercih benimsenmesi zorunludur. Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerinin açık hükümleri karşısında dava konusu kural gereği evlenen kadının nüfus kaydının mutlaka kocanın hanesine taşınması gibi bir sonuç çıkarmak zaten mümkün değildir. Dolayısıyla kuralın meşru amacı olarak burada ailenin korunması saikine dayanılması farklı ülke örnekleri de dikkate alındığında gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

15. Mahkememiz çoğunluk kararında nüfus kütüklerine kişisel bilgiler kaydedilmekle birlikte Kanun'un "Gizlilik" kenar başlıklı 9. maddesi uyarınca söz konusu kayıtların gizli tutulması ve yetkisiz kişiler tarafından görülmesi ve incelenmesi yasaklanmakta olduğuna dikkatler çekildikten sonra kişilere verilen kimlik belgelerinde de aile kütüğüne ilişkin bilgilere yer verilmediğinden nüfus kütüğünün bireyin dış dünyadaki hukuki veya toplumsal kimliğini doğrudan belirleyen bir belge niteliğinden ziyade idare bünyesinde tutulan teknik bir kayıt sistemi niteliği taşıdığına vurgu yapılmaktadır. Buradan hareketle de evlenen kadının nüfus kaydının kocasının hanesine taşınmasının kişinin özel hayatına, dış dünya ile ilişki kurmasına, mevcut hukuki statüsüne ve somut herhangi bir menfaatine doğrudan ve belirleyici bir etkisi bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (bkz.: § 20).

16. Her ne kadar Kanun'da nüfus kayıtlarının gizli tutulmakta olduğu öngörülmüş ve kişilere verilen kimlik belgelerinde kişinin aile kütüğü ile ilgili bir bilgi yer almıyorsa da kişilerin yine de banka veya kamudaki bazı işlerindeki nüfus kayıt örneklerinde nüfus kaydı ile ilgili bilgilerin başkaları tarafından da görülmesi nedeniyle bahse konu nüfus kaydı ile ilgili bir alenileşme durumunun yine de gerçekleşebileceğine işaret etmek gerekir. Bu durum evlenen kadının özel hayatına, dış dünya ile ilişki kurmasına belli ölçüde etki yapabilmektedir. Bu yönü ile dava konusu kuralın sadece idare bünyesinde tutulan teknik bir kayıt olmaktan öte kişinin dış dünyadaki pozisyonunu şekillendirmede bir etki doğurduğunu gözler önüne sermektedir.

17. Sonuç olarak yukarıda sıralanan gerekçelerle dava konusu kural, Anayasa'nın 10. ve 41. maddelerine aykırı olup iptali gerekmektedir. Bu nedenle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye  
Yusuf Şevki HAKYEMEZ